

'Egel' Expiation

פרשת פקודי תשע"ט

EXODUS

38 / 21-27

2

Artscoll.

PARASHAS PEKUDEI

Of Testimony. Because the Divine Presence was

These are the reckonings of the Tabernacle, the Tabernacle of Testimony, which were reckoned at Moses' bidding. The labor of the Levites was under the authority of Issamar, son of Aaron the Kohen. ²² Bezalel, son of Uri son of Hur, of the tribe of Judah, did everything that HASHEM commanded Moses. ²³ With him was Oholiab, son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a carver, weaver, and embroiderer, with turquoise, purple, and scarlet wool, and with linen.

upon it, the Tabernacle testified that God had forgiven the sin of the Golden Calf (Rashi). Alternatively, the Testimony refers to the Tablets (Ibn Ezra).

עגל

3 משכן העדות, עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. (רש"י)

* וכבר התקשו המפרשים מדוע אין נתינת לוחות השניות עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל. [רא"ם]

R. Munk

אלה פקודי - These are the accountings (reckonings). The phrase which introduces a summary of the holy work performed by the Israelites comes in response to another phrase, אלה אלהיך ישראל, this is your god, O Israel, the people's exclamation when the Golden Calf was formed (32:4). The last sidrah of Exodus thus heralds the moral rehabilitation of the nation. In just a few months the sin had been cleansed thanks to Moses' intervention, and Exodus ends on one of the most glorious chapters of Jewish history.

The Zohar develops this theme further. It makes a connection between the word פקודי, accountings, and פקדתי, I have indeed taken account of you (3:16), a phrase which symbolized God's imminent intervention at the start of Moses' mission.

Another meaning of פקד, counted, as the Zohar notes, also means to visit (Psalms 17:3 and see Targum). Moses announced to the Children of Israel in the midst of their exile פקדתי פקד, that after their exodus from Egypt God would visit i.e. dwell amongst them. Now, at the conclusion of Exodus, the Torah proclaims how this promise was fulfilled through the building of the Mishkan [Tabernacle]. This is פקודי המשכן משכן העדות, the visit of the Tabernacle, the Tabernacle of the Testimony [of God's love for His people], אשר פקד על פי משה, a visit which came about according to the words of Moses. The word משכן, derived from משך, to draw near, implies that Moses was able to draw the Shechinah, the Divine Presence, closer and insure its residence among the Children of Israel.

ברש"י משכן העדות - עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מנישה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. יש לתמוה בזה כמה תמיהות, ראשית הלא אמרו (בבא קמא נ"א) אמר ר' חנינא: כל האומר הקב"ה ותרו הוא יותרו חייו, שנאמר: (דברים ל"ב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. א"כ איך אמרין שויתר הקב"ה על מעשה העגל.

ועוד דברש"י (במדבר יט) כתב למשמרת - כמו שפסע העגל שמור לדורות ולפורענות, שאין לך פקודה שאין בה מפקודת העגל, שנאמר (שמות לב, לד): וביום פקדי ופקדתי וגו'. א"כ לכאורה לא ויתר הקב"ה על עוון העגל, ועוד הקשה בשפת אמת מה הראיה מזה שהשכן הקב"ה שכינתו בתוכם שכינתו להם על עוון העגל, הלא אחז"ל יומא (נו"ב) השכן אתם בתוך טמאתם - אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם.

6 תקצב שנים פקודי מקרא

ביאר הרא"ם, שאין ראיה מנתינת הלוחות, שהרי אף אם לא היה נמחל להם העוון היו מקבלים את הלוחות השניות, כי ישראל אף על פי שחטא, ישראל הוא, וכדי שלא לדחותם לגמרי ניתנו להם הלוחות, אך אין מכך ראיה שנמחל להם עוון העגל. רק השראת השכינה במשכן העדות היא "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל".

5 טללי פקודי אורות שיו

עדות לישראל וכו' (רש"י).

וכבר התקשו המפרשים, מדוע הלוחות שניתנו לאחר מעשה העגל לא היו הם עצמם "עדות".

ואולם, השם "עדות" שייך בדבר שהוא ברור וגלוי לכל. והנה, במשכן הכל או שהשכינה שורה, לעומת זאת, נתינת הלוחות לא היתה לעיני האומות. ואזו שמבואר במדרש: "כיון שהלך משה לבקש רחמים, מיד טלח להם. אפר

משה אני ממויס, שמחלת להם, אלא הודיע לעיני כל האומות שאין בלבך עליהם. א"ל הקב"ה, הריני משרה שכינתי ביניהם ומכירין שמחלתי להם, לכך נאמר 'משכן העדות'".

ונראה כי הגה במדרש (שמו"ר פ"ג, א) מבואר שהקב"ה השרה שכינוהו בתוך ישראל בעקבות נתינת התורה כי אינו יכול לפרוש הימנה, וז"ל: "ויקחו לי תרומה" (כה, ב), הה"ד (משלי ד, ב) "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו" וגו', יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו. אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר "ויקחו לי תרומה". משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה. ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוהו איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בחוכו, שנאמר "ועשו לי מקדש"

10

הנדיבות לא יוכל להינתק מהם, על כן כשנופלין ממדריגתם ניטל מהם הנדיבור לזמן, כמ"ש בספרי קודש שמי שנשמתו ממקום גבוה מסתלקת ממנו קודם החטא כי החטא אינו יכול ליגע שם. ולכן איתא שהמשכן נגזר ולא נאבד ח"ו, רק כשנזכר יחזיר לנו הבורא ית' הכל כנ"ל.

ובדבריו יש לפרש מש"כ רש"י בשיר השירים (א, טו) על הפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים": "איני הייתי בושה בקלקולי, והוא חזקני בדברי רצוני" לומר (במדבר יד, ב) "סלחתי כדברך", והרי את יפה ויפה כי עיניך יונים. כלומר כלה שענינה כעורים כל גופה צריך בדיקה, ושענינה נאים אין גופה צריך בדיקה והדרגמא זו היא, מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע, יפה במעשה אבות יפה במעשיך. כי עיניך יונים - צדיקים יש בך, שדבקו בי כינונו זו שמשמכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר. כך (לב, כו) "ויאספו אליו כל בני לוי" ולא טעו בעגל. ועוד, הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר (לט, מ) "והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה", הרי שקלסה על כך. ודבריו צ"ב, דגן כלה שאנו יודעים להדיא שיש בגופה מום לא יועילו לה עיניה היפות והרי היא צריכה בדיקה, ואם כן, כיון שאנו יודעים שישראל חטאו בעגל, ורק הצדיקים שבהם שהם "עיני העדה" לא חטאו, מה יועילו העינים היפות לכלל כולו שהיה ראויים שייאמר עליהם "הנך יפה רעיתי".

ולדברי השפת אמת י"ל שחטא העגל לא פגם ביופי העצמי של כלל ישראל אלא שנשמחם שממקום גבוה נסתלקה מהם קודם החטא, והרי היא עומדת ביפיה כמקודם, כי החטא אינו יכול ליגע שם. וכשעשו תשובה חזרה נשמה זו העלינו למקומה, וזה נתגלה ע"י הנדיבות שנתנדבו למשכן, שהרי הנדיבות נסתלקה מהם בשעת החטא, וכשחזרה למקומה נתגלה מחדש היופי הראשון [וכדברי רש"י 'הנך יפה במלאכת המשכן וכו']. ונראה לומר שלולי הצדיקים ששמרו על מעלת הנשמה זו העלינה גם בשעת החטא ולא נסתלקה מהם כלל, לא היו זוכים ישראל לחזור למעלתם גם מששבו בתשובה. וזהו שפירש"י: 'מחלתי לך על עונך והרי את יפה וכו' כי עיניך יונים - צדיקים יש בך שדבקו בי.

ומעתה י"ל שמצד נתינת לוחות שניות אין ראייה שחזרו ליופי הראשון ולאותה נשיאת חן שנשאו בעיניו ית' בשעת מתן תורה, אבל השראת השכינה במשכן שתרמו בנדבת לבם היא עדות שחזרו לדרגת בת נדיב שעמדו בה מקודם החטא, וממילא הדין נותן לוותר להם על עון העגל, כי נתברר שהחטא לא היה מהם בעצם אלא במקרה.

11

העדות שבמשכן מראש צורים

מים רבים לא יוכלו לכבות

אכן ה"שפת אמת" מצביע על נקודה עמוקה עוד יותר הכלולה בענין זה, (עיין דבריו ויקהל תרמ"א, תרמ"ט).

הקמת המשכן והשראת השכינה שבו לא זו בלבד שלימדו והוכיחו קבל עולם שחטאם של ישראל נתכפר להם, והאהבה שבינם לבין הקב"ה שבה להיות כמקדם, אלא שמהקמת המשכן ניתן היה ללמוד שגם לפני הקמת המשכן חטאם של ישראל פגם רק ברבדים החיצוניים שלהם, ואילו פנימיותם אף פעם לא נפגמה. גרעין הטוב שבישראל נשאר טהור בעינו גם כאשר הם נטו אחרי העגל, ומכאן טברה פנימית זו יכלו ישראל לשוב אחר כך בתשובה. הגחלת הפנימית המשיכה ללחוש בלבבות, וכאשר ליבו אותה נעשתה לשלהבת אש קודש של דביקות בבורא.

כאמור לעיל, העדות דרושה רק אם יש מקום לספק, ובזמן המשכן והמקדש מיהו זה שיכול היה להסתפק אודות השכינה אם היא שרויה בישראל! אכן התגלות השכינה שהיתה במקדש, לימדה שגם כאשר עדיין לא נבנה המשכן, גם או השכינה היתה שרויה בישראל, אף על פי שכלפי חוץ לא היתה גלויה לעין.

והנה כל גילויי החיבה שהזכיר הב"ח שנתגלו במעמד הר סיני, לא נתגלו במתן לוחות אחרונות, שלא ניתנה בהם התורה לישראל פנים בפנים, ואדרבה ישראל היו מוזהרים "ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל ההר" (לה, ג), כמו שכתב שם הרמב"ן: "ואיש לא יעלה עמך", 'שלא יעלו עמך כלל זקני ישראל כאשר עשו בלוחות הראשונות'. "וגם איש אל ירא בכל ההר", גם בתחתית ההר מקום מעמד ישראל בראשונה. והטעם בכל זה, כי בראשונות היה המעמד בעבור כלל ישראל, וזה למשה בלבד בזכותו ובתפלתו. ולכן היה מקום לומר שלא זכו כל ישראל שנית בתורה באותה בחינה של חכמת עצמותו ית', אלא בבחינת חכמה אנושית בלבד, וכעין חכמת העולם שניתנה לחכמי הגוים. ועוד, שמה שוב אינם ראויים שיתנו להם סודות התורה ופנימיותה שהיא כולה שמותיו של הקב"ה.

אכן כשציוה הקב"ה לישראל לבנות משכן שחשרה בו השכינה, והטעם מפני שאינו יכול לפרוש מן התורה וכו', גילה בזה שהתורה ניתנה להם במעלתה הראשונה כפי שניתנה להם במעמד הר סיני, וזו העדות המיוחדת שויתר הקב"ה לישראל על מעשה העגל - יותר מן העדות שבעצם נתינת הלוחות השניות.

9

ובאופן אחר נראה ע"פ מה שהקשה השפת אמת (תול"ח) דהיאך שייך לומר ויותר להם על חטא העגל. והרי אין הקב"ה ותן אלא מאריך אפיה וגבי דלילה. יזרץ השפת אמת וז"ל: 'שיש גם על זה משפט, ויש מי שזוכה בדין להיות ותר' נגדו, ומי שזוכה ע"פ דין אין זה בכלל ותן. וזה עצמו נתברר באמת ע"י נדבת משכן אחר החטא. שבוודאי החטא עושה רושם במעשה האדם, אבל כנ"י אכ"י יקר שורש חיותם נדבק בבורא ית', לכן אין החטא יכול לנתק שורש אהבת השכינה כמ"ש (שיר השירים ה, ז) "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" כו'. נגדבה היה את לחביבות בני"ש שנקראו "בת נדיב" (שם ז, ב) - בתו של אברהם בנינו ע"ה שנקרא נדיב (סוכה מט:). וזה הנדיבות לא יוכל להתקלקל בלב איש ישראל, ולכן משפט ה' אמת לוותר נגדם כמ"ש (הושע יד, ה) "אוהבם נדבה". נפשו לפרש בזה ג"כ ענין משכן שנתמשכן בעונותיהם של ישראל, פי' שנקדשה

א יסוד הדברים הוא בהנחה שהשכינה ששרתה במשכן, היתה מקבילה לשכינה ששרתה בלבבות, כדרך שפירשו חז"ל את הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דהיינו בתוככי נפשות ישראל. העובדה שישראל זכו להתעלות ולבנות משכנות לאביר יעקב, הוכיחה שגם לפני כן, אף על פי שכלפי חוץ היה נראה שהם מרוחקים מן השכינה, לאמיתו של דבר, תמיד היתה השכינה שרויה בישראל.

ואמנם על בנין המשכן קראו חז"ל במדרשם (שמות רבה מט, מ) את הפסוק (שיר השירים ח, ו): "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה". לדברי ה"שפת אמת", הביאור הוא שכל המימות שבעולם וכל צורות החטאים אינם יכולים לכבות את האהבה העמוקה המצויה בליבות ישראל.

ה"שפת אמת" מוסיף כי עדות זו לא נסתיימה אז, אלא ממשיכה להעיד בישראל בכל הדורות, וכלשונו:

כן הוא עדות לכל הדורות, הגם שירדנו וירדה אחר וירדה, עם כל זאת נמצא בנו נקודת אהבה להש"ת, אשר בכל עת יכולין לחזור לעלות אל אבינו שבשמים.

לפיכך יש לעשות את כל המאמצים על מנת להוציא נקודה זו מן הכח אל הפועל.

המשכן - משכן

לקח זה כוחו יפה לא רק לתקופה שבין חטא העגל להקמת המשכן, אלא גם לתקופה שבה אנו מצויים כיום, דהיינו לאחר חורבן בתי המקדש. העדות שהשכינה שרויה בישראל שרירה וקיימת גם בכל הדורות. אמנם בעתים אלו הקדושה אינה מופיעה בצורה גלויה, ואדרבה, כלפי חוץ נראה כאילו שקעו ישראל בתהומות החטא, מכל מקום האמת היא שגרעין הקדושה שבלבבות נשאר באיתנו. (וראה גם דברי ה"שפת צדיק" ויקהל י"ט).

אפשר שזהו הרמז במה שאמרו חז"ל (הובאו הדברים ברש"י): "אלה פקודי המשכן - משכן" - שתי פעמים, רמז למקדש שנחמשכן בשני חורבניו על עוונותיהם של ישראל. תמה על כך ה"שם משמואל" (תרע"ג) מדוע רמז לחורבן הכפול מופיע דוקא כאן, ולא בפרשת הציווי אודות הקמת המשכן, או בדברי התורה המספרים על הקמתו?

אכן לאור הדברים הנ"ל אפשר שהדברים יתבארו כמין חומר. באה התורה ללמדנו כי למרות שהמשכן נתמשכן בעקבות עוונותיהם של ישראל, מכל מקום העדות שעלתה מן המשכן נשארה יציבה וקיימת. הנקודה הפנימית הטובה הגנוזה בליבותיהם של ישראל אף פעם לא אבדה, וברצות ה' היא תשוב להאיר וביתר שאת, (עיי' "בית ישראל" פקודי תשכ"ב).

אמרו חז"ל במדרש (תנחומא ט"ז פקודי):

אמר הקב"ה בעולם הזה היתה שכינתי ביניכם ולענייכם... לעתיד לבוא שכינה אינה זזה ממך לעולם, שנאמר (מלכים א' ו, יג): "ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל".

נאמנים עלינו דברי נביאי האמת שהעד העידו בנו לאמור (ויחזקאל לו, כו) - כח: "והיה משכני עליהם והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם. וידעו הגוים כי אני ה' מקדש את ישראל, בהיות מקדשי בתוכם לעולם".

עבודה פרישת פקודי עבודה שכא

זאת היתה חכלית כל בנין המשכן, להשרות השכינה בישראל, כי השראת השכינה היא קיום כל העולם, כי כאשר ישנה השראת השכינה בעולם, יש מיקון בעולם, ואם ח"ו חסרה השראת השכינה, יש חורבן בעולם, ולכן אחת צוה"ק (מ"ג קס"א) כי ככל עולם ועולם, יש צחינת מקדש וקדשי קדשים, שהוא מקום מיוחד להשראת השכינה שמה, והוא קיומו של עולם ההוא, כי השראת השכינה היא קיומה של כל עולם.

וגם כהיום הזה, מה שיש לבני ישראל קיום * צללות, היא מכה השראת השכינה המאיר במקום המקדש, כמו שכתוב בספר הק' ישמע משה צמח מקומות, על מה שהקשו הקדמונים, מה היתה חכלית בנין המקדש הראשון והשני, אם לבסוף נחרבו, וביאר צוה הוא הק' צפוף פרשת פקודי (ד"ה א"י ה' אמר), כי חכלית מקדש הראשון והשני היתה, בשביל השראת השכינה שמשאר במקום המקדש אחר החורבן, כמו

שאמרו חז"ל (שמו"ר ב ג) מעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי, שנכתב השראה זו, מתקיימים בני ישראל צעם הגלות, וזה"ק שם: דעיקר בנין הצית היה בשביל החורבן והגלות, שאלמלא רושם השראת שכינתו במקום הנבחר, חס ושלום לא היו יכולים להתקיים, רק על ידי שגם עתה כביכול שורה שם צערפל, זו היא מעמדן ומגזן של ישראל, ע"כ

ובן ככל אדם צפרע, שהוא עולם קטן, קיומו וחיוסו היא, השראת השכינה אשר בקרבנו, וכמו שכתוב כמה פעמים בספר תיקוני זוה"ק, כי העצה העיקרית היא להמשיך ישועה לבני ישראל, היא על ידי שממשיכין עליו השראת השכינה, ציון שהשכינה שורה עליו, נמשך עליו כל טוב, ואם זה חסר, הכל חסר ח"ו.

ובזה יש לפרש, אלה פקודי המשכן, פקודי הוא מלשון הכחוש (בראשית כא ח) וה' פקד את שרה, והוא 'אלה פקודי', שכל אשר האדם צריך להיפקד צדבר ישועה, העלה לזה 'המשכן', שימשך על עולמו השראת השכינה, דנמקום שיש השראת השכינה נמשכים כל מיני ישועות.

ובכתבו בספרים הק' כמה עזות, היא יזכה האדם להמשיך על עולמו השראת השכינה. ענה אחת היא, שיהא שרוי תמיד בשמחה, כמו שאמרו חז"ל (שבת ב): אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עללות וגו' אלא מתוך דבר שמחה של מנוח. כי עצבות ומרה שחורה, באות מתוך גבהות הלב, שהאדם חושב שחסר לי

זאת חזת, חזה חייב לי, חזה עשה לי, ובמקום שיש גבהות הלב אין מקום להשראת השכינה, כמו שאמרו חז"ל (מוטה ה). כל אדם שיש בו גאות רוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם. ואילו מדת השמחה, נמחם צלבו של אדם מתוך שפלות רוח, והקב"ה שוכן בשפל רוח, על דרך

הכחוש (שעי' טו) אשכנז את דכא וספל רות. וכן הוה ענדלז באלד הצדיקים, שגא לשבות בעיר אחת, והכינו לו אכסניא בביית עשיר גדול, ולא רצה להתאכסן שם, אלא בנימו של איש עני ומדכה, באמרו שרצונו לשכון במקום משכן השכינה, כמו שכתוב אשכנז את דכא וספל רות.

ועל פי יסוד זה, ביארנו מכבר דברי קדשו של הרה"ק רבי ר' אלימלך מליז'נסק ז"ל, שכתב בספרו הק' בפרשת חיי שרה (ד"ה א"י ויהי) חז"ה"ק: דעיקר השורש לאדם שהיה בהכנעה גדולה וספל בעיני עצמו, ובמה נחשב, ואז יכול לפעול במעשיו כמו זומן המקדש, ע"כ. וזה דבר נפלא. ולפי דברינו מובנת כוונתו הק', כי אם האדם מתנהג בהכנעה וספלות, ממשיך על עצמו השראת השכינה, כענין השראת השכינה שהימה במקדש, וממילא אפשר לו לפעול במעשיו כמו זומן המקדש.

עוד ענה אמתא בספרים הק', היאך יזכה האדם להמשיך על עצמו השראת השכינה, על ידי שידבק נפשו בקדושת השבת, כמו שאמרו בחי"ו הק' (נ"ב): דבומתא דשכינתא איחי בגלותא, לא מנאח היוגה, דהיינו השכינה, מנוח לכך רגלה.

אלא בשבתות וימים טובים, שבהם באה השכינה לדיירא בישראל, הדא הוא דכתיב (שמות לא טו) לעשות את השבת לדרתם, כתב לדרתם חסר, מלשון דירה. ולכן כאשר האדם דבוק אל קדושת השבת, נמשכת עליו השראה גדולה מאור השכינה, והשכינה מואח בו דירה נאה, ומנוח לכך רגלה.

וזוהו הענין שאמרו בזה"ק (מ"ג פ"ה) כל ברכאן דלעילא ותתא צימתא שציעאה תלין, כי במקום שיש השראת השכינה, נמשכות כל הברכות וכל מיני השפעות טובות. וזהו שאמרו חז"ל (שם י"ב) שבת היא מלועוק ורפואה קרוכה לצוא, שהשבת עצמה ממשיכה רפואה לעולם, כי במקום השראת השכינה, נמשכים רחמים ומסדי, ואין שום רע שולט שם.

לבן יהי רצון שבת השבת העבר עלינו לטובה, וזכות הקריאה מענין השראת השכינה שנמשכן, נוכח להיפקד במהרה בדבר יצועה ורחמים, ולהמשיך כל מיני רפואות לצני ישראל. ובפרט כי היום בתפלת מנחה, התחלנו בקריאת ספר ויקרא, וידוע מה שאמר הצעש"ט הק', כי כל הרפואות נמשכות מספר ויקרא. לכן יהי רצון שיומשכו עלינו כל מיני רפואות ברחמיים ובגמליים. וזכות מה שאמרנו היום חוק חוק ומחוק, וקבלנו עלינו להתחוק בעסק התורה, נוכח לקבל אורח וברכות. ונוכח לקבל במהרה פני משיח נדקנו, ומחויבה עיינו בשופן לציון ברחמיים, וזה לציון גואל במהרה צימנו אמן. (תש"ג)

ב' חלקים בחטא

ושמעתי לבאר בשם הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שבמתן תורה היה שני חלקים בב' בסיון בחר ה' בעם ישראל להיות לו לעם סגולה כמו שנאמר "והייתם לי סגולה מכל העמים", וביום מתן תורה ניתנה עצם התורה לכלל ישראל, כאשר אדם חוטא הוא פוגם בתרתי א. פגיעה בצוויו התורה שהוא פגם במתן תורה, ב. יש בזה פגם נוסף בקרבת ה', הוא פוגם באותה בחירה אלוהית אשר בחר בנו מכל העמים וקרבונו לעבודתו, על החטא עצמו אמרו חז"ל האימר הקב"ה ותן יותרו חיי, החטא עצמו לא ניתן לויתור, לכן אין

לך פקודה שאין בה מפקודת העגל, אולם מה שאמרו ויתר להם הקב"ה על "מעשה העגל", דייקו חז"ל לומר על "מעשה העגל", ולא על עוון העגל, העוון עצמו אינו ניתן לויתור, אבל המעשה שהוא פגם בקרבת ה', על זה ויתר להם הקב"ה והשרה שכינתו בתוכם.

ומה שהקשה השפת אמת הלא הקב"ה שוכן עמם בתוך טומאתם, ביאר השפת אמת דזה מצב של בדיעבד, אבל לכתחילה כאשר בונים את ההשואת השכינה לא מייסדים אותה על השוכן אתם בתוך טומאתם, אם בכל זאת השרה הקב"ה השכינה ביניהם, סימן שיותר להם על חטא העגל.

שפתי חיים

תלה 20 ד' כ"א

משכן עדות לכפרת חטא העגל

"אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן" (שמות לח, כא), מדוע נקרא המשכן - "משכן העדות"? מבאר רש"י "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם", השראת השכינה בישראל היא הראיה על מדרגת שלימותם של עם ישראל, השכינה איננה יכולה לשרות על מקום שאינו שלם, וכיון שהשכינה שרתה בישראל סימן שעם ישראל בשלימות, על אף שחטאו בעגל מ"מ זה עדות שה' ויתר להם על חטא העגל, וחזרה שכינה לשרות ביניהם.

השכינה שורה על עם ישראל כשהם בשלימות לא על יחידים, הקשר של כל יחיד ויחד עם השכינה הוא דרך עבודת עם ישראל, וכפי כמה שהוא שייך אל הכלל כחלק מעם ישראל יש לו שייכות להשראת השכינה בעם ישראל, כיון שאף שעם ישראל בשלימות זוכים להשראת השכינה, (והדברים יתבאר בהמשך).

משכן ומקדש עבודת כלל ישראל

היסוד הזה בא לידי ביטוי גם בעצם בנין המשכן, שהוא המקום להשראת השכינה. המשכן לא נבנה ע"י יחידים, אלא ע"י כל עם ישראל, המשכן - היסודות למשכן, נבנו מתרומת מחצית השקל של כל ישראל, כל כלל ישראל היו שותפים ביסודות של המשכן. גם תרומת הכסף והזהב, ושאר הדברים היתה צריכה להיות התרומה בשביל הכלל, למסור אותם יפה יפה לציבור. וכך גם עיקר עבודת המשכן ומקדש היא עבודת ציבור, אמנם גם היחיד יכול להקריב קרבנות, אבל בעיקרו הוא קרבנות הציבור, גם עבודת התשובה דיום הכיפורים היתה עבודת ציבור, וכה"ג היה מתודה בשביל כל הציבור, כי משכן ומקדש היא עבודת ציבור.

Torah was not given to the individual. Not even to six hundred thousand individuals. Torah was given only to a single unified nation; their being of one heart transformed six hundred thousand individuals into one entity.

הואיל ושאנו ישראל את המלקת ואהבו את השלום נעשו קניה אחת כרי השעה שאנו להם את תורתנו (דרך ארץ ווטא זריק השלום).

Since Israel rejected strife and embraced harmony, dwelling as one, the time is ripe for Me to give them the Torah (Derech Eretz Zuta 11).

This saying of our Sages lends an insight into the fact that קבלת התורה, the receiving of the Torah, was not realized in its fullest sense

until almost a millennium later — during the spiritual renaissance that accompanied the events of Purim (see Shabbos 88a).

Chazal portray the קבלת התורה of Sinai as involuntary and the קבלת התורה, the reacceptance of Torah, on Purim as being with alacrity — indicating that the re-acceptance of Torah on Purim was of a more profound nature. What brought about this deepened commitment?

The solution is to be found in the fact that the Jewish people at the time of Purim were totally united. Haman's decree of genocide — "to massacre, kill and destroy all the Jews" — united the Jewish people as never before. In times of danger, petty quarrels and personal grudges disappear and people focus their concerns on the welfare of the community, not on their personal differences. Therefore, the events of Purim led to a kind of genuine unity and hence Israel was able to receive the Torah in its deepest and fullest sense.

With this we can understand the statement of Arizal that Yom Kippur is "יום כפורים", a day comparable to Purim, with the implication that Purim is the greater of the two.

Yom Kippur is a day when people cleanse themselves so that they are akin to angels; rising above the human shortcomings of hatred, jealousy and animosity. But Purim brings people together through charity, joy and festivity, and therefore surpasses Yom Kippur in its ability to unify the community of Israel. It is in this sense that Purim overshadows even Yom Kippur.

A closer look at Rashi reveals that it is not the term אהדה, unity, that is employed but rather the term בלב אחד, with one heart. The term "with one heart" underscores the fact that outward unity is not enough. It was neither the concrete act nor the outward expression that was the prerequisite to the giving of the Torah. It was rather the deep seated love for one's fellow from a heart cleansed of hatred and will that produced the oneness of heart.

This principle that the level of acceptance of the Torah is in direct proportion to the harmony among the Jewish people will shed a new light on a comparison by Chazal of various generations.

שקר הוון — זה דורו של משה ויהושע; והכל היפי — זה דורו של חזקיהו; וראת זה היא תהלה — זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעי... שהיו ששה תלמידים מתבטנים בטלית אחת ועוסקים בתורה (סנהדרין כע"א).

False is charm — refers to the generation of Moshe and Yehoshua; vain is beauty — refers to the generation of Chizkiyahu; a God-fearing [woman] is praiseworthy — refers to the generation of R' Yehudah bar Ilai... when six students would cover themselves with one blanket (Sanhedrin 20a).

Rashi explains this as pointing out the exemplary sacrifice for the sake of Torah by the generation of R' Yehudah bar Ilai. It lends itself, however, to another explanation.

Let us ask ourselves: If six people cover themselves with one blanket, can any one of them stay warm? The answer is that if each one pulls the blanket to himself, no one will be covered. But if each one pushes the blanket to his fellow, to ensure that his friend is sufficiently covered, then all six of them will be warm.

Chazal mean to emphasize this specific characteristic of concern

המשכן - מקום איחוד כל לבבות ישראל

הגר"א (שה"ש א"י) כותב "הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה", יש כאן ג' שלבים של התקרבות הקב"ה לעם ישראל, א. 'הנך יפה דודי', ב. 'אף נעים', ג. 'אף ערשנו רעננה'.

ומבאר: "ופירושו כמ"ש אהבה רבה אהבתנו כו' חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו, כלומר דתחילה בימי האבות וכשהוצאתנו ממצרים ובמתן תורה היה אהבתך רבה עלינו, ואח"כ כשעשו את העגל ואמרת 'ואכלה אותם כרגע', אעפ"כ חמלת עלינו ומחלת לנו, כי החמלה הוא אחר הכעס. ואמר 'גדולה ויתרה' חמלת עלינו, פירוש עוד יותר טובה חמלת עלינו מכשהיה מתחילה, שנתת לנו עוד הלוחות השניות, אהבה של השי"ת עלינו היתה יותר מאהבה שהיה קודם לכן, וציוותנו לעשות משכן שתהיה שוכן בינינו, מה שלא היה לנו מקודם, הגר"א מבאר כפי הראשונים שציווי על המשכן נתחדש אחר חטא העגל. וז"ש כאן 'הנך יפה דודי' היינו מתחילה קודם

מעשה העגל הוצאתנו ממצרים וקרבתנו לפני ה' סיני, 'אף נעים' פירוש אף כשעשיתי את העגל אעפ"כ נעים אתה לנו שמחלת לנו והשפעת לנו רב טוב, ונתת לנו את הלוחות שניות, ועוד יותר 'אף ערשנו רעננה', כלומר ועוד זאת שהוספת לנו עשיית המשכן ושכינת עורך כמו שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם פירוש בתוך בני ישראל, כוונתו למאמרם ז"ל ושכנתי בתוכם - בתוכו לא נאמר אלא בתוך כל אחד ואחד, כמ"ש 'תלפיות' תל שכל פיות פונים אליו, כי שריית השכינה היתה בתוך לב בני ישראל, רק שהם צריכים מקום מיוחד להתכנס כל הלבבות יחד כו', השכינה יכולה לשרות בלב כל אחד ואחד, רק צריך שיהיה מקום שכולם מתכנסים יחד, ואיך יתייחדו כל הלבבות של כל ישראל ביחד, על כן ציוה הקב"ה ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו כו', וכל אחד התנדב כפי נדבת לבו על המשכן, ונתחברו שם כל הלבבות".

מבואר בזה כי הקשר של היחיד עם השכינה ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד, זה רק יחד עם כל ישראל, ולכן בחר השי"ת מקום מיוחד להשראת השכינה שבו יתאחדו כל הלבבות יחד.

for one's fellow. It is this single-minded devotion to the welfare of one's fellow, the true בלב אחד, that resulted in a generation singular in its scholarly attainments. The generation of Moshe stood at Sinai and witnessed Divine revelation. Yet this was false charm relative to the later generation. Chizkiyahu imbued Israel with a spirit of scholarship so powerful that every man and child knew the most difficult laws of ritual purity. This, too, comparatively speaking, was but empty beauty. It was R' Yehudah bar Ilai's disciples, who lived with such deep-seated unity and cared so much for each other, that was singled out as the God-fearing generation which alone is praiseworthy.

It was their בלב אחד that allowed them to receive Torah at its highest level.

נדבת לב היא יוצרת את איחוד הלבבות

מבאר הגר"א איחוד הלבבות של כל ישראל ע"י שכולם מתאחדים ברצון אחד ושאיפה אחת לבנות מקום להשראת השכינה, לכן ציוה ה' ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, נדיבות לב פירוש למסור את רצונות הלב לבנין המשכן, וכשכל רצונות לבבות ישראל התאחדו ביחד לבנין המשכן, זכו להשראת השכינה, ע"י נדיבות לב הפרטי של כל אחד כאו לנדיבות לב כללי, ואח"כ מכה זה זכה כל אחד להשראת השכינה בלבן.

בעמו ישראל באהבה, רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ובתפלתם. הרצון של השי"ת הוא "בעמך ישראל" בכללותם של עם ישראל.

הגר"י מלצאן (סידור אישי ישראל) הקשה "מה שהזכירו כאן תואר עמך ישראל בתחלת הברכה וגם אמר ובתפלתם לשון נסתר שלא כדרך כל הברכות שהם בלשון נוכח, הטעם כי להפיק רצון מהשי"ת צריך לזה תשובה שלמה ומעטים טובים המחכבים אותו ליצרו כו". אך כפי המבואר בדברי רמח"ל הרצון והקירבה של השי"ת היא דוקא עם עמך ישראל כלל, קשר היחיד ברצון של השי"ת היא לא באופן ישיר אלא כאשר הוא חלק מהכלל. וכך מבקשים בברכת ש"ס שלום, "ברכנו אבינו כולנו כאחד כאור פניך", הארת פנים של השי"ת, שהיא הקירבה הגדולה זוכים רק שכולנו כאחד - איחוד הלבבות.

ומסיים הרמח"ל "ומכת הרצון הזה הנה תועיל העבודה למה שתועיל, כמה שיש יותר רצון בעבודתו מהשי"ת, התוצאה של העבודה שלנו - הרוחניות היא יותר גדולה, ויושפע שפע הברכה בכל הדרכים המתוקנים לדבר הזה, ותתחדש הברכה בכלל התחוננים, ואור כך יגיע אל האישים, כל אחד כראוי לו, השפע תחילה בא לכלל התחוננים - כנסת ישראל, ואח"כ מגיע אל האישים. נמצא א"כ, כי קבלת ההשפעה והקשר של האישים הוא דרך כלל ישראל, כחלק מכלל ישראל.

האוכל בלא ברכה גוזל כנסת ישראל

המהר"ל מסביר יסוד זה בכיבוד הגמ' (ברכות לה). "אמר ר"ח בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שנאמר גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך".

מדוע האוכל בלא ברכה גוזל את כנסת ישראל הרי הוא גזול את הקב"ה? מבאר המהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פי"ד) "ור"ל כי הוא גוזל את הקב"ה שברא את הכל, וכאשר ברא הנבראים כולם סדר את הנבראים תחת כנסת ישראל, הקב"ה ברא את הבריאה שכל הבריאה

HALACHOS OF BROCHOS

Reb Chanina bar Papa said¹⁴ "Anyone who derives pleasure from this world without making a brocha is (in a sense) stealing from Hashem,

stealing from his fellow Jew and a comrade of Yeravam ben Nevat.¹⁵ By neglecting to make the brocha, he not only withholds the expression of gratitude due to Hashem, he also causes the flow of abundance to be withheld from his fellow Jew.¹⁶

Many people aspire to become yirei shomayim. Chazal¹⁸ analyzed the passage "And now Yisroel what does Hashem ask of you but to fear Hashem, your G-d"¹⁷ and derived from it that one is obligated to make at least one hundred brochos a day.¹⁸ Thus, the frequent act of making a brocha, when done correctly, is a foolproof means for instilling in oneself yiras shomayim.¹⁹

למדנו מדברי הגר"א שאיחוד הלבבות בא ע"י נדבה, לא שכל אחד מושך ולוקח לעצמו, "לתאוה - לקיחה - יבקש נפרד", כי חושב על הפרטיות של עצמו, אלא ע"י הגובה שכל אחד מוסר את הפרטיות שלו לכלל, היא יוצרת את הקשר עם הכלל.

תחילה היתה תרומת המשכן בנובה, כסף וזהב והדברים הנצרכים לבגדי כהונה, ואח"כ היה תרומה בגדר חובה שכל אחד נתן מחצית השקל, בזה לימדו את כל אחד שהוא בעצם רק חצי, וכל מעלתו ושלמותו רק כאשר כולם מתאחדים יחד, רק אז יש את הבסיס השלם בשביל המשכן.

גם קבלת התורה היתה רק אחר שהתאחדו כל לבבות ישראל, התורה לא נתנה ליחידים, מבאר המהר"ל (תפארת ישראל פי"ד) התורה לא ניתנה לאברהם יצחק יעקב, ולא לשבטים, אלא לעם ישראל כאשר הגיעו לשלימות שישים ריבוא, וגם אז היו צריך לתנאי של התאחדות כל ישראל, וכמו שארז"ל (שמות יט, ב, וברשי"י) "נתן שם ישראל נגד ההר" - כאיש אחד בלב אחד, שלא היה ביניהם פירוד לבבות.

השפעותיו ית' לעומת כנסת ישראל

יסוד זה מבאר הרמח"ל (דעת תבונות סי' קנח) "והנה כל מגמתו ית' בכל סדרי השפעתו היא לעומת כנסת ישראל, שכל הכוונה אליה תמיד, הרמח"ל מרגיש את ענין הציבור - כנסת ישראל, שכל ההשפעה בעולמות העליונים הם מכוונות לכנסת ישראל בכללות, כענין שנאמר (הילים מ, ו), "נפלאותיך ומחשבותיך אלינו", ועל כן מקבילים הם

וראי סדרי ההשפעה וסדרי מציאותם של ישראל, סדרי ההשפעה של עולמות העליונים הם מקבילים לכנסת ישראל, ובכל סדר שנסדר בהשפעה, נקבע התדבקות לכנסת ישראל בו ית', כפי סדרי ההשפעה המקבילים לכנסת ישראל, כך לעומת זה דביקות של כנסת ישראל לקבל את ההשפעה, לפי הסדר ההוא, כפי העילויים המזומנים לה".

רבי חיים מואלוז'ין ז"ל (נפח"ח ש"א, פי"ד) מבאר שהמשכן למטה הוא מקביל למשכן שבעולמות העליונים, וכן המשכן מקביל לכל מבנה האדם שנקרא משכן, ולא רק של אדם הפרטי אלא למבנה הכללי של כנסת ישראל שמהוה ג"כ דמות אדם, הדמות אדם ישל כנסת ישראל הוא גבנה מנסת ישראל של אותו הדור, ומנסת ישראל של כל הדורות. מבואר בזה כי הבנין של כל נשמות ישראל יחד הוא מקביל למשכן, והמשכן מקביל לעולמות העליונים כפש"כ הרמח"ל¹.

הארת פנים לכנסת ישראל

מוסיף הרמח"ל (עמ' קפ) וכותב "והנה בתחילה" בתחילה" - תחילת דרך העבודה שהאדם עושה מצוות הוא צריך להיות קרוב להשי"ת, יתחזק התדבקות הנשמות בקדושתו ית', כחלק המתדבק בכל שלו, התדבקות בהשי"ת כחלק ממנו, שהוא ענין שהמשיל הכתוב (דברים לב, ט), "כי חלק - ה' עמו"; והוא הענין המבואר בתחילת שיר השירים (א, ב), "ישקני מנשיקות פיהו", שהוא מראה עוצם ההתדבקות. והיינו שזה מין התדבקות חזק שיכול להעשות בין הקב"ה וכנסת ישראל, שבדוגמא לזה הנשיקה באדם. ומתוך עוצם ההתדבקות, ישפיע הקב"ה לכנסת ישראל, הרמח"ל מדגיש כנסת ישראל, ומכנסת ישראל לכל הפרטים, ולכל כללות נמצאיו שפע של קדושה, דהיינו שפע אלקי ורוחני, ושפע של ברכה, שהוא שפע להצלחות אפילו בעולם הזה. והנה בהיות מתדבקים התחוננים בו ית' בדבקות אהבה, יעורר הקב"ה אהבה בינו וביניהם, וירצה בעבודתם, כענין שתיקנו ז"ל, "הבוחר

33

אמר לו הקדוש ברוך הוא, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" כדי שידעו כל האומות שנחבטו להם על מעשה העגל. ולכן נקרא משכן העדות, שהוא עדות לכל באי העולם, שהקדוש ברוך הוא שוכן במקדשם (תנחומא תרומה ה).

Hashem said to Moshe, "They shall make a Mishkan for Me, and I shall dwell among them" (ibid., 25:8), so that all the nations shall know that they have been forgiven for the sin of the Golden Calf. This is why it is called "the Mishkan of Testimony," for it bears witness for all the people of the world to the fact that Hashem dwells in their Sanctuary. (*Midrash Tanchuma, Terumah* 8)

Why does the Torah repeat the word "Mishkan" in the phrase, "the Mishkan, the Mishkan of Testimony"? Why doesn't the Torah state simply, "These are the accountings of the Mishkan of Testimony"?

To understand the reason for the repetition, let us first discuss the words of the midrash: "Hashem said to Moshe, 'They shall make a Mishkan for Me and I shall dwell among them' (ibid., 25:8), so that all the nations shall know that they have been forgiven for the sin of the Golden Calf. This is why it is called 'the Mishkan of Testimony'—for it bears witness for all the people of the world to the fact that Hashem dwells in their [i.e., Yisrael's] Sanctuary" (*Midrash Tanchuma, Terumah* 8).² The mitzvah of erecting the Mishkan is irrefutable evidence that Hashem forgave the Jewish nation for the sin of the Golden Calf.

But haven't we already been told that Hashem pardoned Yisrael for the sin of the Golden Calf? Didn't we learn that Hashem told Moshe, "I have forgiven [them] according to your word" (*Bamidbar* 14:20)?³ If so, why was it necessary for the construction of the Mishkan to bear witness to the fact that they had been forgiven? Are Hashem's Words, "I have forgiven according to your word," not sufficient?⁴ Additionally, we may ask: What was it about the construction of the Mishkan that bore witness to and proved that the sin of the Golden Calf had been forgiven?

34

After the Sin—Renewal of Creation

Two consequences follow in the wake of every sin: The appropriate punishment, and a fall from favor. Although words of repentance may effectively protect a penitent from punishment, they do not necessarily restore the erstwhile sinner to his former level of favor, from which he had fallen; they cannot cleanse his soul of the spiritual filth with which his sin besmirched it.⁵ That can be accomplished only through concrete deeds, deeds that testify to a change in attitude, deeds that bear witness to the recreation of the erstwhile sinner as a new person. Thus the midrash interprets a verse in *Tehillim* (102:19): "Let this be written for a later generation"—this teaches that Hashem welcomes and receives the penitent; and the created people will praise G-d—this means that Hashem will recreate them as new beings" (*Vayikra Rabbah* 30:3).⁶

Even after the sin of the Golden Calf, Bnei Yisrael's first national sin, the Jewish nation had to be recreated as a new entity. Moreover, it was not only the nation of Yisrael that had to be created anew; the entire world had to be renewed, because the entire world fell and became sullied in the aftermath of the sin of the Golden Calf. As the *Mesilas Yesharim* (ch. 1) pithily describes the consequence of the sinner's misdeed: "He ruins himself and he ruins the world along with him." If an individual can wreak such havoc, how much more damage was caused by the national sin of the Golden Calf. Therefore, it was necessary to create the entire world anew.

35

Building the Mishkan—Renewed Creation of the World

We suggest that this was the purpose of the mitzvah of building the Mishkan. *Chazal* teach us, "The construction of the Mishkan paralleled the creation of the world" (*Midrash Tanchuma, Pikudei* 2; *Bamidbar Rabbah* 12:13). That midrash equates the first day of Creation, when Hashem "stretched out the heavens like a curtain (*yeriah*)" (*Tehillim* 104:2), with the curtains that were stretched over the Mishkan to form its roof: "You shall make curtains (*yerios*) of goat's hair..." (*Shemos* 26:7). The firmament of the heavens, created on the second day to separate "the waters below the firmament from

היא בשביל כנסת ישראל, עד שהכל הוא תחת כנסת ישראל, ולפיכך הנהנה מן עוה"ז בלא ברכה גזול להקב"ה שהרי הכל שלו, וגזול לכנסת ישראל שהכל נתן הש"י תחת כנסת ישראל. ואל תקשה הרי האוכל הוא ג"כ מן ישראל א"כ מדוע זה נחשב כאילו גזול את כנסת דבר זה אינו, כי לכך אמר כנסת ישראל ר"ל כל ישראל מצד שהם כלל, לא האדם הזה שהוא אדם פרטי בלבד. כנסת ישראל מעלתם בתור כלל ולא כחידוים, ולא ברא השם ית' את הכל רק בשביל כנסת ישראל שהם הכלל", אך עדיין צ"כ, שהרי אם אוכל בלא ברכה בזה הוא מבטא שהבריאה נבראתה בשביל האדם פרטי ולא בשביל כלל, וכי עתה שהוא מברך ואוכל אינו נהנה ממנו האדם הפרטי ולא הכלל.

כוונת המהר"ל לבאר, עבודת ה' היא עבודה של כנסת ישראל, אם אדם אוכל בלא ברכה משתמש בבריאה בשביל הנאה הפרטית שלו, לא בשביל עבודת ה', א"כ הוא גזול את הכלל - כנסת ישראל, אבל אם הוא מברך לה' קודם אכילתו, כברכתו הוא משתף את הכלל - כנסת ישראל, כשהוא מברך מבטא בכך את הכרתו שהכל מהש"י, בזה הוא מכיר שהוא אחד מכלל ישראל, א"כ עבודת ה' שלו היא עבודה של כלל, וכך בכל חלקי עבודת ה' צריך להרגיש שאינו עובד את ה' בתור אדם פרטי אלא כחלק מהכלל - כנסת ישראל.

עבודת ה' כחלק מכנסת ישראל בא לידי ביטוי בילושם יחודי הנאמר לפני עשיית המצוות יהנו מוכיין בעשיית המצוה בשם כל ישראל, כאשר כולם יחד מקיימים את המצוה, והפרט הוא כחלק מהכלל בקיום המצוה, כל אחד מוסיף נדבך בתורה של כנסת ישראל, או המצוה בעשיית בשלימות.

גדליהו

פרשת ויקהל-פקודי אור

36

בזמן המשכן כי דוגמת צריח שמים ארץ, וכדאיתא במדרש (פ"מ ח ו') צני דברים הללו נצרכו העולם נחמיה ונחמיה ונדעת צני דברים הללו נצרכו המשכן שנאמר והמלא אוחו רוח חלקים נחמיה ונחמיה ונדעת, וכן אמרו במדרש תנחומא על מה שכתוב (ל"ט מ"ג) "וירח משה את כל המלאכה", מלאכה המשכן אין כתיב כאן רק כל המלאכה הוא מעשה בראשית, כי המשכן ה' ענין של צריח וכן מצינו שאמרו על צללל יודע ה' לנרץ אוהיות שנצרכו צנן שמים וארץ, ועיקר הכוונה צנן הוא, כי חלית הצריח היתה שמהי השראת השכינה בתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל כשהי' הקצ"ב אחד חפץ לשכון בתחתונים, ושהי' יוכר בהצריח הכבוד שמים, וכמו שאמרו חז"ל צניר השירים (פ"ה א') צנתי לגי - צנתי לנן אין כתיב כן אלא לגי - לגונני, למקום שהי' עיקר מחלבה, ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה וכו' חטא אדיר נסתלקה השכינה לרקיע הראשון חטא קין וכו' עמד משה והורידה לרצן וכו' פ"ה, נמלא כי בהמשכן נשלמה כונה הצריח ומערתה, שנתחילת הצריח ה' הכוונה לשכון בתחתונים, וצנעטאם של הדורות נסתלקה עד לרקיע ה', ועמד משה צננין המשכן והורידה

the waters above the firmament" (Bereishis 1:7), had its counterpart in the Paroches that separated the Kodesh of the Mishkan from the Kodesh Hakadashim.⁷

In truth, plumbing the depths of Chazal's comparison can lead us to conclude that the construction of the Mishkan was not merely a symbolic parallel to the six days of Creation; rather, it was a renewed creation of the world. As the midrash expounds on the verse, "Who [else but Moshe] ascended to the heavens and descended? Who [else] gathered the wind in his fists [initiating the plague of boils]? Who [else] bound the waters [of the Yam Suf] in a cloth? Who [else] established all the ends of the earth?"

(Mishlei 30:4): "Did Moshe really establish all the ends of the earth? The verse means that Moshe established the Mishkan, and the world was established along with it...for until the Mishkan was built the world was shaky, but after the Mishkan was erected the world stood on a solid foundation" (Bamidbar Rabbah 12:11).

The Gemara describes Betzalel, the master craftsman in charge of the Mishkan's construction, in a similar way: "He was not just an ordinary artisan. Betzalel knew how to combine the letters with which heaven and earth were created. The Torah (Shemos 35:31) states that Hashem filled Betzalel 'with wisdom (chochmah), with understanding (tevunah), and with knowledge (daas),' and Shlomo Hamelech (Mishlei 3:19-20) used parallel terminology to describe Creation. 'He established the world with chochmah, He founded the heavens with tevunah, with His daas the depths [of the sea] were carved out...' (Brachos 55a).⁸ Thus, as stated earlier, the construction of the Mishkan included a renewed creation of the world, and as such it was not merely an architectural accomplishment of a human artisan, but a Divine act of creating the world anew.

39 Another midrash, cited by Rashi (Shemos 39:33), drives home the point that the Mishkan could have been erected only through a Divine act and not by human hands alone: "Moshe said to Hashem, 'Master of the world, I do not know how to erect it.'" Hashem replied, "You just put your hand to the task, and you will appear to be setting it in place, but in fact it will stand up on its own..." as it is stated (Shemos 40:17): "The

לארץ, ולכן מנינו בגמ' (מגילה י) שאותו היום שהוקם המשכן היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, כי באלו היום חזרה שכינה לחתומים, ועיקר השמחה היא כשהכל בשלימות, וכשנגמרה חכלית וכוונת הצריחה, אז שייך הלשון שמחה, שזכה הצריחה ליו שלימות.

אחר שחטאו בני ישראל בעגל וירדו ממדברתם, ולא היו עוד צוה המלצ של כהיות של מתן תורה, אז ניתן להם לוי של בני המשכן, ובהמשכן ה' התגלות האלוקות בחוק הצריחה, ומשה ילא הכבוד שמים בצריחה, כי שם היתה השראת השכינה בחתומים דוגמת מה ש"הי בעת צריחה העולם, ומשה היתה העדות על הצריחה, ולכן מפרש השפ"א כי מה שנאמר משכן העדות, הפירוט הוא כפשוטו, שמה ילא בניי להגיד עדות על הצריחה כולה, וצוה מוצן דברי המסורה המובח בספרים דכתיב (כ"א ל) והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית ככה, ואידך אתה הראת לדעת, כי במשכן ה' התגלות הזו

מעשי שמים וארץ שבידי הקב"ה, לבין המשכן שנוצר בידי ישראל? מבאר המדרש:

ולמה המשכן שקול כנגד שמים וארץ? אלא מה שמים וארץ הם עדים על ישראל, דכתיב (דברים ל, יט): "העידותי בכם היום את השמים ואח הארץ", אף המשכן עדות לישראל, שנאמר "משכן העדות", לכן נאמר: "ה' אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך".

הסבר עמוק ונפלא בדברי חז"ל הללו ממציא לנו ה"שפת אמת" (פקודי תרלי"ה, תרל"ו). השאלה הגדולה שעלולה להישאל היא, הכיצד השתלשל ונוצר כל מעשי בראשית מוצגו העליון של הקב"ה? הרי רצונו של הקב"ה הוא רוחני לחלוטין, גבוה מעל גבוה, ואיך ייתכן שמכאן זה נוצרה מציאות שהיא חומרית?

התשובה לשאלה זו היא כי מצוות ומשפטי התורה, המקיפים את כל חלקי הבריאה, הם המקנים גם למציאות הגשמית של הבריאה מימד רוחני, המאפשר קשר אל הבורא. על ידי קשר זה אל הקדושה נוצרת אפשרות של קיום לכל הברואים.

בתחום זה בולט חלקם המרכזי של ישראל בקיום הבריאה. באמצעות שמירת התורה של עם ישראל, הריהם מבררים את המימד הרוחני המצוי בכל חלקי הבריאה, ועל ידי כך הם מקנים לה את זכות וכוחו קיומה. מטעם זה נאמר על ישראל (ישעיה מג, ט): "אתם עדי נאם ה'". לעדות נוקקיהם במקום בו מתעורר ספק, ואמנם העולם עלול לעורר תמיהות וספקות, מצד הוויתו החומרית, [וכבר נאמר בספרים כי "עולם" מלשון "העלם" אולם עם ישראל, שימרי התורה והמצוות, המה מעידים, שלמרות היות העולם היה נראה כנפרד מן הרוחניות ומן הקדושה, מכל מקום רק מוצגו הקב"ה הוא מתקיים ופועל, ואלמלא רצון ההשגחה לא היה לעולם אף לא רגע קט של קיום.

זהו עומק המושג שאמרו חכמינו ז"ל במדרשם (עין בראשית רבה א, א) שהקב"ה הביט בתורה וברא את העולם. משמעות הדברים היא לא רק שבתורה מצויה התכנית שעל פיה נברא העולם, אלא שהתורה היא שיצרה את האפשרות שעולמנו יוכל להיברא ולהתקיים. עיקרון זה קיבל ביטוי בולט במשכן, שעם היותו מבנה גשמי, הוא יצר את האפשרות הנעלה של השראת השכינה עלי אדמות.

הן הן הדברים שאמרו חז"ל "אורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חר", באשר כל אלו קשורים ומעידים זה על זה. על זה רמזו חז"ל גם במאמרם

Mishkan was erected" (Tanchuma, Pikudei 11).¹⁰ Thus, the building of the Mishkan was not merely the construction of a physical edifice, it was a Divine act—creation of heaven and earth—and it could not have been done by the hands of man but only by the Hand of Hashem.¹¹

• The nexus that links the construction of the Mishkan to the Creation of the world is rooted in the principle that the function of Creation is the revelation of G-dliness and the Hashra'as HaShechinah—the resting of the Divine presence. Of course, it is axiomatic that such Hashra'as HaShechinah requires that a unique place—a mishkan, a beis hamikdash—be consecrated for that purpose.¹² Thus, the Torah commands:

"They shall make a mishkan for Me, and I shall dwell among them."¹³ Therefore, the construction of the Mishkan brought the world to its rectification [after the sin of the Golden Calf], and it became a worthy place for the resting place of the Shechinah. This is the sense of Creation inherent in the establishment of the Mishkan. As the Sages stated concerning the day Shlomo Hamelech dedicated the Beis Hamikdash: "That day was a joy to Hashem equal to that of the day when heaven and earth were created" (Megillah 10b). For on that day their Creation returned and was renewed.¹⁴

40 The Mishkan of Testimony—Bearing Witness to Atonement

Now the words of the midrash are clear. The establishment of the Mishkan bears testimony to the fact that Hashem granted forgiveness to the Jewish nation for the sin of the Golden Calf, for the construction of the Mishkan rectified the world and elevated it from the depths to which it had fallen in the wake of the sin of the Golden Calf. It was created anew; it was a new entity. It was like the day on which Hashem created heaven and earth.